

Dr. Čermelj Lavo
Dvostrukova 6/II
LJUBLJANA

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

ROŽENICE

Pisati o roženicama na uvodnom mjestu, činit će se, možda, malo čudnim. Ali — na uvodnom mjestu se piše i o uspješnim političko-propagandnim zborovima. A izvedba Matetić-Balotinih »Roženica« u Hrvatskom glazbenom zavodu u Zagrebu bila je, ujedno, i jedan takav zbor. I to vrlo uspješni. O Istri su čuli — zapravo Istru su čuli — te večeri mnogi i mnogi koji za nju ne bi u drugim prilikama pokazali baš veliki interes. Doživjeli su je mnogi od onih kojima je Istra — ona naša prava Istra — daleka. Mnogi od onih koji znaju da u Istri postoji »Abacija« u koju se ide na ljetovanje i »Polak« u kojoj je bilo središte austrougarske flote, ali dalje od toga njihovo znanje i njihovi osjećaji ne idu.

Te večeri se Istra nametnula. Nametnula se srcima. I onaj burni pljesak je pokazao da su ljudi — ljudi u frakovima i žene u elegantnim toaletama — osjetili Istru, Istru našeg seljaka, naše šture crvene zemlje i našeg surog Krasa. Te večeri su ti ljudi doznali da postoji posebna istarska muzička ljestvica i da su južnoistarske roženice isto što i krčke i primorske sopele; da se taj naš autolitoni muzički kontinuitet proteže preko Kvarnera na zapad duboko i Raše.

Gledajući te večeri »Roženice« u historijskoj perspektivi nameće nam se i nehotice ova slika: seljaci na Barbanštini i Proštini, koreti i krožeti, siromaštvo, roženice i — Hrvatski glazbeni zavod u Zagrebu. Ta naša melodija, naša seljačka kultura, uspjela je da se, tako u drugom rihu, prikaže gradu Zagrebu i da je Zagreb akceptira kao svoju. Da je osjeti i svijesno primi kao dio hrvatske seljačke kulture.

Prvotne roženice, one iz južne Istre oblikovale su se u novoj formi kroz dve naša umjetnika: Balotu i Matetića. Istra je dala roženice i dala je njih dvojicu. Te dvojica su Istru, te večeri, otkrila i prikazala Zagrebu, i preko njih je Zagreb primio roženice kao svoje.

A to je ono najvažnije — to stapanje Istre sa Zagrebom.

To je umjetnost, istina, ali je to i najefikasnija propaganda za Istru, kao što je umjetnost bila svuda i uviđek propaganda novog ili propaganda za konzerviranje starog. Uviđek je ona bila najuspješnije sredstvo u svakoj borbi — vjerskoj, nacionalnoj ili socijalnoj.

Sve do nedavna je Istri pridavan epitet »sirotica«. Na Istru se odavde gledalo kao na nešto svoga, da, ali inferiornijega. Za Istru se davalo, naročito prije rata. »Malen pruži dar, domu na oltar — Družba sv. Cirila i Metoda« — pisalo je na škrabicom u zagrebačkim lokalima prije rata. Davalo se. A kasnije se davalo sve manje — dok se razvojem prilika nije više moglo davati. Tada se počelo na nju zaboravljati.

Sve dok se nije Istra opet pojavila. Ali ne da prima — već da daje. Istra je počela davati. Istra je počela davati hrvatsku literaturu, muzici, nauci. Istrani su dočeli da vraćaju onaj »malen dar« kojeg le bila, sa zahvalnošću, primila »sirotica Istra«.

I tako se za Istru ponovno doznaće. Istru se počinje ponovno voljeti i Istra postaje jedan dio hrvatskog narodnog problema. Seljačka Istra se uklapa, barem osjećajno, u opće hrvatske seljačke težnje, kao dio istog naroda po jeziku i kulturi. I to ne više kao ona nekadanja »sirotica«, već kao ravnopravni narodni dio, koji dobro nosi općoj narodnoj kulturi svoj uložak.

Mi Istrani ovde, seljaci, radnici i takozvani intelektualci — djeca seljaka u prvoj generaciji — imamo uviđek, i kao pojedinac i kao cjelina, onaj adlerovski osjećaj manje vrijednosti. I kao pojedinac i kao cjelina tražimo, makar nesvesno, kompenzacije. Nekoliko uspjeha kao što je ovaj s »Roženicama« ili lanjske godine sa

Dve knjige o balilah

Spisal: Ferdinand Hegedüs

V madjarskem neodvisnem časniku »Fuggetlen Ujság«, ki izhaja v Cluju v Romuniji beremo ta le članek znamenega madjarskega časnikarja v Romuniji.

Nedavno je izšla v italijanski vladni izdaji lepa knjiga »L'éducation fasciste de la jeunesse en Italie« — Fašistična vzgoja mladine v Italiji, brez dvoma s propagandnim namenom, da bi pokazala zgradbo in uspehe fašističnega vzgojnega sistema in njegov ypliv na italijansko mladino. Kako mnogi mnenje ima kdo o fašističnem življenju, knjigo bo vendar smatral za zanimivo. Besedilo in bogata ilustracija skrbita za to, da bralcu prepričata o blagoslovu tega vzgojnega sistema ne samo z ozirom na fizično utrditev, temveč tudi v pogledu na naravno preobrazbo mladine.

Sam zase na primer nisem tega naziranja, da bi imela pretirana vojaška vzgoja mladine naravno dober učinek. Ta skupni duh, ki mesto humanega povsod producira bojevitost in vzpodbuja sedanje generacijo k trdovratnemu medsebojnemu nastopanju, je popolnoma gotovo sad tega sistema. Mi morda v naši mladosti nismo bili decki tako kljubovaljnega nastopanja in v naši paglavski dobi nismo znali ravnat s puško in smo tudi brez uniforme držali disciplino, se v pohodih nismo izvijljali, pa vendar naš dijaški svet ni bil v ničemer moralni na dolgu, naša ljubezen do šole ni bila brezplodna in nasproti našim profesorjem in staršem se je odkrivalo v nas toliko discipline, kakor v sedanjem generaciju. Mesto militarističnega nagnjenja se je izoblikovalo v nas več samostojnosti, hitrešo spoznavanje življenskih potreb in boli notranje spoštovanje lepih človeških misli.

Toda pozabimo ponujajoče se nam primjerjanje in varljive reminiscence in se osvobodimo preduverjenosti, ki nas veže na drugo politično naziranje, glejmo to knjigo neodvisno od lastne miselnosti in ugotovimo, da je to, kar tu producira fašistični sistem, v resnici njegova krasna organizacija, njegov delovni program, njegova fizična kultura, njegove razvedrilne vaje, predvojaška izobrazba, vojaške formacie dekliske vzgoje, fašistična organizacija vseučiliške mladine, dijaška četa Littoriali, njegovi učni tečaji politične priprave za mladine: vse to nam gotovo kaže v sliki in besedi obsežno in mogočno delo in organizacijsko velikopoteznost. Brez dvoma je, da ima vse to politične cilje in da so v prvi vrsti rezultante onega vojaškega duha, ki ga Mussolini tolkokrat proglaša za vodilno smer italijanske države.

Morda bi se tudi v meni okreplila pri obraču vsake strani pod vplivom te knjige pripravljenost, da bi verjel, da je to res ona nova življenska oblika, katero zahteva sedanja doba in za katero moramo mi vti stremeti. Saj bi morali tako zelo verjeti v svitanje humanističnega sveta, da bi se odtegnili vpliv také propagandističke knjige, kakšna vera dandas komaj lahko vzvete v nas. Napredovanje v smeri velikih enot, kultus vojaške pokorščine danes tako omamila tudi misleče glave, da tudi to ne bi bilo čudno, če bi res verjel, da je tako prav in da mora tako biti in da je srečen in zavidan vreden oni narod, kateremu je bilo dano to vodstvo.

Toda meni se pri presoji pojavorov vriva vedno kot nezadržna ovira dejstvo, da sem manjinski človek, in pri presoji kakega vladnega sistema sem navajen staviti vprašanje: ali vse to, kar vidim ali slišim, pomeni isti blagoslov tudi manjinskomu človeku kakor vladajočemu narodu, če predpostavljamo, da pomeni za njega res blagoslov, kar si seveda ne bi upal trdit.

Pri čitanju knjige »L'éducation fasciste de la jeunesse en Italie« je tudi to vibriralo v meni, kakšen upliv ima ta novi vzgojni sistem na one manjinske narode, ki prebivajo na ozemlju fašistične Italije po sili mirovnih pogodb.

Prav te dni je izšlo v založbi Jugoslavanske unije lig Društva narodov 300 strani obsežno delo v angleškem jeziku: »Life-and-death Struggle of a National Mi-

nority« (Boji na življenje in smrt narodne manjnine). Pisec dela je dr. Lavo Čermelj in knjiga je izšla v Ljubljani. Knjiga zajema pretresljivi roman polmiliionske italijanske slovenske manjnine, ki ga je preživel pod fašističnim nasiljem do današnjega dne. V tej knjigi se bavi posebno poglavje ravno z onimi mladinskimi ustavnimi, s noveličevanjem katerih stopa francoska izdaja italijanske vlade pred svet.

To poglavje priopoveduje, da deluje predvsem na teh novih ozemljih društvi Lega nazionale in Italia Redenta. Obe imata ta cilj da odtegneta slovenske otroke od vpliva doma še v onem prostem času, ki im preostaja po šoli. Igra, televizija, sport in glasba so zbrane slovenske otroke za raznaroditev. Balile odkrito priznavajo program italijaniziranja in »delajo iz slovenskih otrok Janičarje v doslovem pomenu besede.« Balile učijo slovenske otroke, da s svojim telesom in s svojo dušo služijo samo fašističnemu režimu. »Te otroke namenijo za to — piše knjiga —, da bi bili sredstvo v roki tlačiteljev slovenskega naroda in izzika proti svojemu lastnemu rodu.« Ne samo balila in avanguardisti, temveč od 1. 1935. deluje tudi organizacija Figli della Lupa (volčji mladiči), ki vpreza še otroke med 6. in 8. letom. Zakon rezervira samo tem organizacijam vzgojo mladine in nobenega drugega mladinskega krožka, društva, kulturne organizacije itd. torej se ne more vršiti nobena manjinska vzgoja ali nadzorstvo, niti na verski podlagi ne. Po zakonu je res vstop v to organizacijo prost, toda do nobene prednosti, zaščite. Štipendije ali namestitve ne more priti oni, ki ni bil njen član. Naiječji britiski razvijajo, da posebno na novih ozemljih nemški in slovenski otrozi brezplodno vstopajo v balile, avantzardo in v kroge volčjih mladičev. Ker pa pozna fašistično pojmovanje samega narodnosti, en izzik in eno kulturo, je torej naloga teh organizacij raznaroditev ostalih narodov in kdo se temu protivi, tega zadene stroga kazen. Javno službo vršeč voditelj bi takoj izgubil mesto, če bi odklonil poziv, naj vpiše svoje otroke v fašistične mladinske organizacije, kjer pa jim gotovo iztrgajo iz duše ljubezen do lastne narodnosti. Celo delavcem v rudniku živega srebra na ladranski obali so zagrozili, da izgubijo kruh, če nihovih otroci ne postanejo balile. Toda četudi se najde roditelj, ki ugovaria proti vpisu, odvlečejo otroka kljub temu v balile. Poleg tega pa morajo stroške za te organizacije plačati starši v obliku ogromnih občinskih taksa. Knjiga slovenskega pisatelja ganljivo opisuje, kako vse te vzgojne oblike trgajo manjinske otroke od njihovega jezika in narodne zavesti, kako pulijo iz njih njihova slovenska čustva, katerih roditelj niti ne more nadomestiti, saj vendar šola in te mladinske organizacije, prav tako ureditev dnevnih domov, absorbirajo ves otrokov čas. Tako vzklika: »Slovenski otrok stalno stoka pod trajno nevarnostjo: raznaroduje se, fašizem ga požira in militarizira ga. Potem ga silijo, da na abesinskom bojišču preliva kri za fašistično Italijo!«

Ce bi morda bila tudi v meni fašistična nagrenjenja, me po prečitanju tega žalostnega poglavja niti našteše povhvalne vrste in naikrasnejši fotografiski posnetki druge knjige ne bi mogli več navdušiti. Želel bi, če bi si na primer manjinski madjarski človek za en trenutek predstavil ono izpremembo, ki bi recimo pri nas nastopil v vzgoji vse madijarske mladine, če bi fašistični sistem tudi pri nas z istimi sredstvi služil veri: »En narod, en jezik, ena kultura.«

Sada dolazi na red zbljenje izmedju Italije i Rumunjske

Svi talijanski listovi od 7 aprila prenose jednu informacijo »Giornale d'Italia«, da će poslije zbljenja izmedju Italije i Jugoslavije uskoro doći do prijateljske saradnje i novog zbljenja izmedju Italije i Rumunjske.

DOSADAŠNJI EFEKAT PRIJATELJSKOGA SPORAZUMA

NASI KONFINIRANCI

Sa više strana smo dobili upite glede naših konfiniranaca u Italiji. Mnogi citatelji nas pitaju znademo li što potanje o tome.

Do sada znademo ovo:

Neki konfiniranci su se vratili kući, kao na pr. dr. Sosić iz Trsta.

Neki konfiniranci se nisu još vratili, kao na pr. Roman Pahor, Ivan Didić.

PJEVANJE HRVATSKEGA I SLOVENSKEGA PJEŠAMA

Rijeka, aprila 1937. — Prošle nedelje, na vijest o jugoslovensko-talijanskem sporazumu, pjevalo se u svim selima u okolici hrvatski. Pjevali su čak i oni ljudi i mladiči koji več nekoliko godina nisu zapjevali hrvatski.

Vlasti nisu pravile smetnje. Jedino su karabinjeri popisali pjevače. Tako je na pr. brigadir u Lovranu rekao mladičima:

— Ja nisam službeno još dobio nikakovo naredenje o promjeni kursa, ali budući da znam za novoskopljeno prijateljstvo, puštam vas na miru, jedino moram popisati vaša imena radi svake eventualnosti.

Mladiči su tako nesmetano nastavili zabavom i pjevanjem.

POPUSČANJE GLEDE RABE NAŠEGA JEZIKA V CERKVAH

Trst, april 1937. Tupatam je opažati nekakšno popuščanje glede rabe našega jezika v cerkvi. Tako so baje te dni nekateri župniki v tržaškem predmetiju od policijske (!) oblasti prejeli naznanilo, da smejo zoper dopuščati slovensko petje. Ze nekaj časa prej so tudi v Beneški Sloveniji zoper dovollili vsaj v okrnjeni obliki rabo slovenskega jezika v cerkvi. To pa le tudi vse. Niti ni cerkvena oblast v reški škofiji že preklicala absurdne odredbe, da se bo preklicali razne odredbe, da se bo dozvolili vsaj v okrnjeni obliki rabo slovenskega jezika v cerkvi. Prav pretekel nedeljo pa so instalirali v slovenskem delu tržaškega predmetija, v Rojanu, nove župnika, ki mora biti po pisanu fašističnih listih njim zelo dobrodošel. Kam bodo spravili dosedanjega italijanskega, a napram Slovencem vendarle pravičnega župnopravitelja Salvadorija, ni nam znano.

ZNAČILEN DOGODEK V VIDMU

Goriča, aprila 1937. (Agis). Nekega jutra po veliki noči so bili v Vidmu presečeni z značilnimi letaki, ki so bili nalepljeni po mestu, zlasti po prometnih ulicah in važnejših križiščih. Na letakih je bila karikatura, ki je predstavljala v ozadju pa v veliko vrečo moke na hrbitu, na kateri je stal napis: »Provenienti dalla Jugoslavia. Letaki so provzročili razne komentarje in veliko razburjenje oblasti. Bile so izvršene zaradi tega številne aretacije in obširne preiskave, ki pa so ostale do danes brez uspeha.

IZPREMEMBE SLOVANSKIH PRIJMOKOV IN NOV ZAKON O EKSPROPRIACIJIV

Trst, aprila 1937. — Nov zakon o ekspropriaciji, ki je bil izdan mesec dni pozneje, ko je bila pogodba med Italijo in Jugoslavijo že sklenjena, dasi še ne podpisana, je ostala v veljavni, tako da sme preslula ustanova za agrarno prerojenje Treb Benečij (Ente di rinascita agraria) razlastiti vse naše posestnike, celo jugoslovenske državljane. Tudi izpremembe slovenskih prijmokov dalje kar dežujejo. Saj so samo v mesecu januarju izpremenili priimek več kot 2000 naših bratov in sester proti njihovi volji.

PRISILNA LIKVIDACIJA HRANILNICE IN POSOJILNICE V ŠKEDNUJ

Trst, aprila, 1937. — Italijanski uradni list »Gazzetta Ufficiale« je v svoji številki z dne 16. marca 1937 objavil dekret predsednika vlade, s katerim se preklicuje dovoljenje Hranilnici in posojilnici v Škedenju pri Trstu in se odreja likvidacijo tega zavoda.

Koji je najveći grad na svijetu?

— Madrid!

— Kako Madrid?

— Jer Francov bataljoni već mjesecima prolaze kroz njegova predgradja.

(»Turinger Gauzeitung«)

Balotinim i Gervaisovim čakavskim stilovima, kadro je da u nama podigne samovisjet. A što je najvažnije, da to naše traženje kompenzaciju usmjeri u pozitivnom pravcu. Da naš rad bude jak prilog općoj narodnoj kulturi i životu i da tako na najefikasniji način radimo u interesu našeg seljaka u Istri

SPORAZUM

Ne treba naročito naglašavati, da je čitav beogradski sporazum između Jugoslavije i Italije dogadjaj od kapitalne važnosti i sa našeg stajališta. Nesumnjivo poslije Rapalskog ugovora za nas najveći dogadjaj na diplomatskoj liniji. I kao sporazum općeg karaktera, već zato jer se tiče Italije i Jugoslavije, beogradski bi sporazum morao imati posljedica i za nas, morao bi se jako odražavati i na našem problemu. Ali ne radi se samo o tome. Taj sporazum se i konkretnije nas tiče. Imamo u njemu i oko njega elemenata, koji govore sasvim konkretno o našoj stvari. Imamo tako u samom političkom dijelu sporazuma paragrafa, koji se odnose na pitanje granica ili akcija u vezi s tim granicama. Prvi paragraf političkog sporazuma glasi:

»Visoke strane ugovornice obavezuju se, da će poštovati svoje zajedničke granice, kao i pomorske granice dviju država na Jadranu, i u slučaju da jedna od njih bude predmet neizazvanog napadaja od strane jedne ili više sila, druga se obavezuje, da se uzdrži od svake akcije, koja bi mogla biti od koristi napadača.«

Ovaj paragraf nije ništa drugo nego obnova onoga što je u pogledu granica zaključeno Rapalskim ugovorom. Sama činjenica, da se to obnavlja vrlo je karakteristična. Italija i Jugoslavija ovim paragafom svečano odbijaju od sebe i pomisao da bi radile za promjenu onoga stanja, koje je stvoreno Rapalskim ugovorom, a to znači, da se još jednom održi Dalmacija odnosno Juliske Krajine, u koliko je, eventualno, vladalo mišljenje da se bave tim rivendikacijama. A u vezi s tim načelnim stavom iz prvog paragrafa od najveće je važnosti ono što sadrži četvrti paragraf političkog sporazuma. Taj glasi:

»Visoke strane ugovornice obavezuju se, da ne trpe na svojim odnosnim teritorijima, niti da pomažu ma na koji način, makavu aktivnost, koja bi bila uperena protiv teritorijalnog integriteta ili postojećeg poretku druge strane ugovornice, ili koja bi bila takve prirode da bi škodila prijateljskim odnosima između dviju zemalja.«

Ovaj paragraf ima praktičnu vrijednost i upotpunjava ono što prvi načelno znači.

To je ono glavno u političkom sporazu mu što nas s našeg stajališta interesuje.

Opalo je, da u samom sporazumu nema izričitog govora o pitanju Jugoslavene pod Italijom, u granicama, koje su svečano potvrđene tim paragrafom prvim i četvrtim. Nema sumnje da bi to bilo bolje, ali treba uzeti, kao povoljan rezultat i ono što je rečeno u ugovorima prilikom potpisivanja sporazuma. Takvi govor nemaju neku obveznu i striktno juridičku vrijednost, ali se uzelno smatraju ipak moralnim dijelom samog sporazuma. Tako je i izjava grofa Ciana prilikom potpisivanja beogradskog sporazuma u neku ruku sastavni dio samog sporazuma. U toj je izjavi konkretno riječ o Jugoslavenima pod Italijom:

»Ono što hoćemo da otstranimo, to je prije svega svaki izvor nepovjerenja. Ono što želimo da ostvarimo, je trajno prijateljstvo između naše dvije zemlje. Ja sam uvjeren da će to imati najpovoljnije reperkusije na pogranična stanovništva obiju zemalja, koje će stanovništvo od sporazuma zaključenog između Italije i Jugoslavije osjetiti najblagotvornejše djelevanje. Sa svoje strane, ja sam obavijestio gospodina predsjednika Stojadinovića o povoljnim uputama koje su dane nadležnim talijanskim vlastima, što se tiče učenja i upotrebe srpsko-hrvatskog i slovenskog jezika i u pogledu službe božje na istom ovom jeziku.«

Kada je završio čitanje svoje izjave grof Ciano je zastao jedan trenutak i rekao:

»A sada ću vam saopćiti da sam dobio od predsjednika Mussolinija jedan telegram, kolim mi je stavio u dužnost da predsjednik g. Stojadinović i jugoslovenskoj naciji saopćim slijedeće...«

Tu grof Ciano potpisuje da su prilikom sretnog dogadjaja rodjena sime nasljednika talijanskog prijestolja amnestirana 62 politička osudjenika u Italiji, po narodnosti Slovenci. Zatim grof Ciano dodaje:

»Danas na dan potpisivanja jugoslovensko-talijanskog sporazuma Duće je pustio na slobodu 28 političkih osudjenika slovenske narodnosti koliko ih je svega ostalo bilo na izdržavanju kazne u Italiji.«

Ova su mesta u izjavi grofa Ciana ne samo zašto važna za nas, jer se radi o nekim obećanjima i o jednoj amnestiji, nego najviše zbog jedne novosti s fašističke talijanske strane, koja može da se nazove revolucionjedan principa. Iako to nije samo u političkom sporazumu, nego u izjavi, usudili bismo se reći, da se radi i o jednom važnom juridičkom presedanu u diplomatskim odnosima Jugoslavije i Italije. S fašističke strane po prvi put se oficijelno priznaje postojanje jugoslavenske manjine u njenim granicama. Bile je i do sada znakova, po kojima se moglo konstatovati da je fašistički režim svijestan postojanja Hrvata i Slovenaca u Julijskoj Krajini, ali ti su znakovi bili uvijek na liniji uništavanja njihove egzistencije. Ovo je prvi put u pozitivnom smislu.

Sam Rapalski ugovor nema u sebi ni riječi o Hrvatima i Slovincima u Istri, Trstu i Gorici, ni riječi garancije za njihov narodni, kulturni ili politički život. Oni su tim ugovorom prepušteni Italiji i njezinu vidljavnosti ili nevidljavnosti, dok taj isti ugovor sadrži najveće garancije za Talijane u Dalmaciji. I svi daljnji ugovori Italije i Jugoslavije bili su na toj liniji: prešućivali su postojanje Hrvata i Slovenaca pod Italijom, a usavrhavali su već postojede garancije za Talijane u Jugoslaviji.

VELIKO ODUŠEVLJENJE EUGENIJA COSELSCHIJA SPORAZUMOM JUGOSLAVIJE I ITALIJE

Interesantan članak u listu »La Volonta d'Italia«

Svi oni, koji poznaju Eugenija Coselschija, predsjednika svih talijanskih dobrotvorceva i Centralnog komiteta za dalmatinsku akciju, pitali su se: Kako će on dočekati beogradski sporazum? Trebalо je čekati poznati njegov list »La Volonta d'Italia«, koji izlazi tjedno u Rimu s podnaslovom »Imperialistički organ«. U broju od 31 marta Coselschi piše oduševljeno o sporazumu, pa među ostalim piše:

»Mi smo upravo u ovim stupcima vodili mnoge, živahne i hrabre bitke protiv naših susjeda na drugoj obali. Mi smo te bitke vodili, pošto smo vjerni jednoj tradiciji, privrženi jednoj ideji. Mi smo bili i zbog toga, što je Jugoslavija, daleko od toga da vodi politiku koja odgovara njenom interesu i u prvom redu njenoj nezavisnosti, bar — prividno — u odnosu na Italiju — bila preuzela nezavallnu i opaznu ulogu izazivača za račun drugih. Borili smo se, da bi odgovorili drskoj, silovitoj i izazavajućoj kampanji više ili manje mračnih udruženja, koja su bila više ili manje prožeta tajnom mržnjom sekta i demagoških predrasuda protiv fašističke Italije. Boj smo bili i onda, kad nam se činilo, da su sloboda i pravda ugrožene od unutrašnjih sukoba, podesnih da izazovu opasni požar i na našim granicama. Mi ne poričemo ove borbe, ne sakrivamo ih ne brišemo ih potezom spužve iz aktive naše djelatnosti. Niko nas ne bi cijenio, kad bi od danas na sutra pisali »Hosanna!«, a da nismo uvjereni i kad bi pri tom pokušali, da sakrijemo našu prošlost, kao da se stidimo da o njoj govorimo.«

Dalje piše Coselschi:

»Ali Jadran je jedan uzani zaliv, a ne beskrajni ocean. Ne može se živjeti na obalama Jadranu u vječnom stanju sumnje i trivenja. Bile su glupe, izlišne i osudjene da ostanu besmislene glasine sve agitacije i rivendikacije mračnih skupina i organizacija, koje od danas unapred, kao što je prirodno — nemaju više razloga za opstanak, a protiv kojih smo mi ustajali otvorenom i živahnim odlučnošću.«

Fašistički:

»Sa ovim osjećajima, sa punom lojalnošću, sa savršenim shvaćanjem svoje dužnosti talijanski dobrotvorce pozdravljaju beogradski ugovor i iskreno žele, da primjena ovoga ugovora, rječitija i

efikasnija od svih klauzula — bude zaista značila novu epohu za jadranski i za svjetski mir.«

SVAKI DAN PO JEDAN ČLANAK O NOVOM PRIJATELJSTVU

Poznati riječki fašistički list »La Vedetta d'Italia«, vrlo je aktivan u održavanju talijansko-jugoslovenskog pakta i objavljuje skoro svaki dan po jedan članak u prilog talijansko-jugoslovenskom prijateljstvu.

PREDAVANJE ARNALDA VIOLE O BEOGRADSKIM UGOVORIMA IZMEDU JUGOSLAVIJE I ITALIJE

Glavni urednik riječke »La Vedetta d'Italia« Arnaldo Viola održao je predavanje o značenju beogradskih ugovora. Predavanje je održano u rajonskoj sekciji Borgomarino, u fašističkoj etičkoj školi, pred izabranom publikom. Viola je prikazao prilike za vrijeme svjetskog rata, zatim poratne ugovore. »Uprkos tome Italija i Jugoslavija uvijek su osjećale potrebu, da regulišu svoje odnose na bazi geografskih, prirodnih i ekonomskih činjenica — kaže Viola. Zatim je Viola prikazao praktične mogućnosti ugovora s naročitim obzrom na promet i pogrančni saobraćaj u direktnom odnosu sa riječkom lukom.«

TALIJANSKO-JUGOSLOVENSKO KULTURNO DRUŠTVO

Fašistički »Il Lavoro fascista«, »La Tribuna«, »Il Piccolo«, »La Vedetta d'Italia« i drugi talijanski listovi donose vijest o osnivanju »Talijansko-jugoslovenskog kulturnog društva« u Beogradu. U vezi s time »Il Lavoro fascista« piše:

»Radujemo se ovoj inicijativi kojoj je cilj, da se u jednom udruženju skupe svi koji imaju simpatiju i interesovanja za našu zemlju. Ovom društvu neće biti teško, da u atmosferi beogradskog ugovora razvije djelatnost u prilog efikasnog zbijenja dvaju naroda na kulturnom polju. Uostalom treba da se ponovi jedna vjekovna tradicija, pošto kulturni odnosi između obje zemlje imaju prošlost visokog stepena. Što se tiče trgovinske razmjene svima je poznato, da naše privrede imaju komplementarni karakter i da u tome pravcu neće biti teško da se razvije korisna djelatnost.«

Fašistički:

»Sa ovim osjećajima, sa punom lojalnošću, sa savršenim shvaćanjem svoje dužnosti talijanski dobrotvorce pozdravljaju beogradski ugovor i iskreno žele, da primjena ovoga ugovora, rječitija i

Jugosloveni pod Italijom i kulturni sporazum koji će biti sklopljen u Rimu

Pariska revija »Europe Nouvelle« od 3 aprila donosi opširan članak Alberta Mousetta, u kojem citamo i ovaj pasus:

»Italija je sporazum platila teškim ustupcima svoga samoupljuba. Pored pakta, pretresana su i pitanja čiji bi smani spomen svojevremeno prozeo Rim negodovanjem: Albanski statut i slavenske manjine u Istri. O tim predmetima izmijenjena su obećanja. Izvjesno nepovjerenje u ta obećanja dopušteno je. Je li rimska vlast raspoložena da se odreke svoga protektorata nad Albanijom? Je li Beograd raspoložen da se odreke aksloma: »Balkan balkanskim narodima?« Kakav sporazum može dovesti

u sklad dva toliko isključiva shvatanja? Što se tiče 600.000 istarskih Slavena koji nemaju ni školu, ni crkvu, ni udruženja, ne može se predviđati da će se njihova sudbina poboljšati od danas do sutra, tim više što u Italiji postoje i druge manjine. Listovi su objavili da je iz zavoda pušteno 90 Slovenaca. Je li to predznak jedne nove politike? Je li to sredstvo da se olakšaju pregovori o naknadama štete, koje Italija traži za 3000 svojih optanata. Kulturni sporazumi koje će g. Stojadinović, kako se tvrdi, zaključiti, obavijestit će nas u tome po-gledu.«

»Radujemo se ovoj inicijativi kojoj je cilj, da se u jednom udruženju skupe svi koji imaju simpatiju i interesovanja za našu zemlju. Ovom društvu neće biti teško, da u atmosferi beogradskog ugovora razvije djelatnost u prilog efikasnog zbijenja dvaju naroda na kulturnom polju. Uostalom treba da se ponovi jedna vjekovna tradicija, pošto kulturni odnosi između obje zemlje imaju prošlost visokog stepena. Što se tiče trgovinske razmjene svima je poznato, da naše privrede imaju komplementarni karakter i da u tome pravcu neće biti teško da se razvije korisna djelatnost.«

Zauzimanje naših iseljenika u USA za naš narod u Julijskoj Krajini

»Jugoslovenski Glasnik« — Chicago, donosi ovu noticu:

Poznati su nedavni pokušaji talijanske vlade, da si osigura prijateljstvo Jugoslavije. New York Times od 24 martajavlja, da će talijanski ministar inostranih poslova, Ciano, narednoga dana stići u Beograd, da sklopi sporazum s Jugoslavijom. Vijest također navodi nadu jugoslavenskih političara, da će ministarski predsjednik i ministar inostranih poslova, Stojadinović, tom prilikom upozoriti na pravedan postupak Jugoslavije prema talijanskoj manjini u Dalmaciji u poredbi sa strašnim proglašenjem.

Fašizam je na svoj način znao da iskoristi to udobno nasledje iz demokratsko-liberalnog režima i to mu je koristilo u provođenju svog totalitarizma i u Julijskoj Krajini. Nikakve ga medjusobne obaveze u tom nisu smetale. Fašistička je teza bila da u granicama Italije nema Hrvata i Slovenaca i da ih ne smije biti. U tom je smislu potencirana do maksimuma asimilaciona politika.

S obzirom na sve to interesantna je izjava grofa Ciana. Dok se prvim i četvrtim paragrafom sporazuma Jugoslavija i Italija odriču iridentizma, ova izjava grofa Ciana daje Jugoslaviji jedno moralno pravo, a

možda i juridičko, koje joj nije davao ni Rapalski ugovor, da se u Rimu interesuje za sudbinu Jugoslavene u granicama Italije. Svojom izjavom grof Ciano kao da je njihovo bolje stanje postavio kao neki uslov boljih talijansko-jugoslavenskih odnosa. Zar se to ne može tako tumačiti? I u svijetu takvog tumačenja, čak i bez obzira na momentano izvršenje ili neizvršenje obećanja o jeziku u školama, crkvi itd., može se reći, da je sporazum vrlo velik dogodaj za nas.

U očekivanju daljnjih konkretnih rezultata konstatiramo za sada ovo.

„Chi vivra vedra“

Pod tim naslovom donosi »Popolo d'Italia« od 7. o. m. svoj uobičajeni kursiv, kojega prenose svaki dan svi talijanski dnevničari. Vrlo dobro je poznato tko piše te članke, u kojima se iz dana u dan lapidarnim stilom tumače sve aktuelne političke pojave. U tom članku se govori o talijansko-jugoslovenskim odnosima povodom članka bivšeg francuskog predsjednika vlade André Tardieu-a u francuskom desničarskom listu »Gringoire« o sporazumu između Rima i Beograda.

»Popolo d'Italia« kaže da je taj Tardieuov članak interesantan ne samo radi ličnih Tardieuovih uspomena, već naročito radi razmišljanja koja nameće Francuzima. Pa dolje doslovno kaže (pisacem ne potpisanih članaka u »Popolu d'Italia«, listu kojega je osnovao Mussolini i koji je njegovo lično vlasništvo):

»Odnosi između Italije i Jugoslavije su dramatski uzbudjivali Evropu i Ameriku. Talijani i Amerikanici su bili na Mirovnoj konferenciji u otvorenoj suprotnosti Amerikanici, ušavši u rat tek 1917., nisu sudjelovali u Londonskom paktu koji je davao Dalmaciju Italiji, bez Rijeke, pa su se ponosili kao da im nisu poznate obaveze Saveznika prema Italiji. Clemenceau, Wilson, Lloyd George i Orlando bili su angažirani u toj dramatskoj borbi. Najprije igrač nije bio Orlando, ali je protiv nos bio najodlucniji onaj Wilson koji je bio prošao cestama Italije kao mesija. Predjimo preko toga. Prošlo je skoro dvadeset godina, kroz koje je talijansko-jugoslovenski konflikt, kojemu je duša bio Jadran, ležao svom težinom nad Europom. Tardieu priznaje otvoreno Mussoliniju zaslugu što je znao bez premišljanja, bez Francuske, pacificirati Jadran (pacificare l'Adriatico)«

GENTLEMENSKI SPORAZUM

— Je li, Mošu, šta mu je to »gentlemenki sporazum«?

— To li je kad mi zaključimo da ti ja kroz tri mjeseca dobavljam pet vagona pješnice; ako cijena skoči, ja ti neću robu dostavljati, a ako padne — ti mi je neće platiti. (»Ošišani jež«)

Pozdrav komandanta 107 legije u Zadru

Komandu 107. legije M. V. S. N. (municije) »Francesco Riomondo« u Zadru preuzeo je neki Antonio Aqua, koji je došao iz glavnog štaba, Zadarš

Jedno emigrantsko društvo ...

iz istočnog dijela države održalo je nedavno svoju glavnu godišnju skupštinu. Na toj skupštini je izglasana i jedna rezolucija, koja je poslana svim emigrantskim društvima. Peti član te rezolucije glasi:

»Da Savez polpluno preuzeće u svoje ruke društveni organ list »Istra«, da se u njemu ne štampaju članci problematične sadržine od pojedinih lica i nezadovoljstva, koji svojim pisanjem stvaraju samozabunu među članstvom pozivajući na cjevanje i razdvajanje društvenih jedinica, kao što je to bilo slučaj s člancima od 5 II i 5 III 1937 godine.«

O tom petom članu te rezolucije treba na ovom mjestu kazati par riječi. I radi onih koji su tu rezoluciju sastavljali, i radi onih koji su je izglasali, a najviše radi onih koji su je, u ostalim emigrantskim društvima, čitali.

Prvo: List je u cijelosti organ Saveza i list piše prema tome po onim smjernicama koje mu Savezno vodstvo zatvara na svojim sjednicama i po pismenim i usmenim instrukcijama Savezne ekzekutivne. Da se održi što jači kontakt između Savezne vodstva i lista, posljednji Kongres je izmjenito pravila Saveza tako da urednik saveznog glasila postaje ujedno i članom Savezne vodstva.

Prema tome nije potrebno da Savez polpluno preuzeće u svoje ruke društveni organ list »Istra« — kada Savez već ima u svojim rukama list »Istra«.

Dруго: Ti članci »problematične sadržine« od 5 II i 5 III su članci ideološke prirode o našoj emigraciji. Uredništvo lista je povodom objavljuvaju tih članaka pozvalo čitatelje da kažu putem lista svoje mišljenje o tim problemima (a ne o pisu članka) ovim riječima:

»Donsimo ovaj članak našeg saradnika izvan redakcije sa svrhom da potaknemo i ostale emigrante na javno tretiranje našeg problema.«

Na to su se javili i drugi čitatelji (Miko, Milko S., Anec, d. f.) koji su sa svog stanovišta pisali o problemu naše emigracije. Povodom objavljuvaju tih članaka bili smo stavili ovu napomenu:

»Podvlačimo da će članci pod tim naslovom (»Naša emigracija«) i na ovom mjestu biti izraz mišljenja pojedinaca. To mišljenje pojedinih emigrata ne mora biti i mišljenje Saveza i redakcije lista, pa molimo i one koji se eventualno ne bi slagaliti s pojedinim izlaganjima na ovom mjestu, da pošalju svoje članke u kojima bi iznjeli svoje poglede na to. Pri koncu molimo saradnike da stvari tretiraju objektivno, i da se klone eventualnih ličnih raspravljanja i napadaju, jer lične napade nećeemo iz principa uvršavati.«

I — mjesto da dobijemo ideološki članak onih koji se ne slaže s izlaganjima u člancima od 5 II i 5 III o. g., dobivaju društva okružnicu sa tim V članom.

A zašto?

Zato što su potpisnici te rezolucije lično posvadjeni s piscem i nkrinim i niranim člankom.

Da svršimo: redakcije lista se apsolutno ništa ne tiče s vrednjem svađje pojedinih emigrata. I redakcija lista ne objavljuje člance o ličnim razmiricima. A sve članke ideološke prirode redakcija lista vrlo rado objavljuje od svakog emigranta, dakako ako ti članci ne potpadaju pod udar Zakona o stampi ili Zakona o zaštiti države.

Podvlačimo: U Saveznom glasilu (»potpunom«) ima mjesto svakom ideološkom članku svakog emigranta. A redakcije lista se apsolutno ništa ne tiče da li je neki Peter posvadjen lično sa nekim Pavlom. A to se ne tiče ni ostalih emigranata, čitatelja našega lista.

Još nešto: Urednik lista je odgovoran Saveznom vodstvu za člance u listu, pa ako netko smatra da neki članak stvara »zabunu među članstvom pozivajući na cjevanje i razdvajanje« — i ako neće da na takav članak odgovori članom u listu — neka tada posalje obrazloženu pretstavku Saveznom vodstvu. Ako ni to neće, tada neka čeka do Kongresa, pa neka tamo to iznese.

Jer ta tri puta su jedina kojima treba iti kada se čovjek ne slaže s nekim člankom u saveznom glasilu. — (t. p.)

... i još jedno emigrantsko društvo

u sjevernom kraju države imalo je takodjek neki dan svoju glavnu skupštinu. Pretdsjednik tog društva je dokazivao da Istra »ni pravi časopis, da je neka poročevalska društva in da piše pre malo ideološko«. U tom smislu je govorio i jedan drugi član, ugledni publicista.

Možda imaju i pravo. Jer »Istra« je posljednje tri godine donosila mnogo vijesti iz Julijanske Krajine. A to zato što su mnogi čitatelji izjavljivali da vole čitati u listu vijesti iz svog zavičaja. I radi toga je list donosio aktuelne dogodjaje. A donosio je i ideološke članke. U koliko su se ti ideološki članci mogli donositi.

Istina — list bi mogao biti veći i bolji. I stramota je što nije veći i bolji. Jer emi-

MODERNIZACIJA TRNOVA

Reka, aprila 1937. (Agis). V Trnovem merijo in izvršujejo načrte za napeljavo vodovoda, ki so bolj potreben kot pa asfaltiranje cest. Vas je brez dobre in zdrave pitne vode, v poletni suši pa zmanjka vode celo po velikih vaških vodnjakih, ki so sicer nehigienični, a vendar v potrebi služi za pitno vodo, pranje in druge potrebščine. Že pred vojno so nameravali urediti vodovne naprave za vso vas, pa se je zaradi nekih nesoglasij realizacija načrtov zavlekala do izbruhu svetovne vojne in tako je ta prepotrebna ureditev ostala nerešena do danes.

Načrte in merjenje zemljišča izvršujejo tudi za novo živinsko sejmische. V zadnjih letih nazadjujejo povsod pri nas živinski semnji zaradi padca živinoreje, ki je bila včasih glavni vir dohodkov za našega kmeta. Živinski semnji so zguibili na vrednosti in ni na njih nič več

tiste živahnosti in velike izbere kot svoj čas. Vendar pogrešajo v Trnovem primerno in praktično živinsko sejmische, zato skušajo sedaj to urediti.

Na obširnem travniku pod cerkvijo in pokopališčem na tako zvanem »Vidmuč« nameravajo zgraditi novo poslopje, ki naj bi služilo za okrožno sodišče v Ilirske Bistrici. Poleg sodniškega poslopja nameravajo zgraditi poslopje za deško osnovno šolo, ki je sedaj v sredini Trnovega. Za obe poslopji so v delu še načrti in razne predpriprave.

Zaradi parcelacije obsežnega prostora pod pokopališčem nameravajo dosedanje pokopališča opustiti ter urediti novo, izven Trnovega, ob cesti ki pelje proti Sembijam in dalje na Pivko, na trnovskih parcelah »Pri malem mostičku«. Kdaj bo prišlo do realizacije vseh teh načrtov pa ni znano.

Organizirani lovi na tihotapce

Ilirska Bistrica, aprila 1937. (Agis). Ves obvezni pas je močno zastražen zaradi čim dalje živahnejšega tihotapstva iz Jugoslavije v Italijo. Kljub padcu italijanske valute tihotapstvo še vedno cvete, zlasti s konji in tobakom. Obvezne oblasti se na vse mogoče načine trudijo, da bi zatrli to trgovino vendar je v obsežnih snežniških gozdovih to zdrženo z velikimi težkočarami in daje le malenkostne uspehe. Vendar se tu pa tam finančnim stražnikom posreči priti na sled kakemu neprevidnežu. Tako so 26. marca t. l. prišli na sled nekemu tihotapcu iz Starega trga, ga lo-

vili po Trnovem in ga končno tudi ujeli. V spremstvu večjega števila finančnih stražnikov je bil vkljenen odpeljan v bistrške zapore. Med potjo, in sicer v sredi Trnovega se je tihotapcu posrečilo utrgati verige in zbežati. Pricel je za njim pravec lov; finančnim stražnikom se je pridružil tudi tajnik fašistickih stranke in učitelj Viglianti. Za bežečim so streljali in ga ranili v glavo. Ranjeni tihotapec se je zatekel v neko lopo, kjer so ga po dolgem iskanju tudi našli vsega iznemoglega in okrvavljenega. Ponovno so ga vkljenili ter z avtom odpeljali v zapore, kjer čaka na obsodbo.

SADRŽAJ USKRŠNJEGLA BROJA »ISTRE«

Mnogi čitatelji još sada reklamiraju uskršnji broj »Istra«. U posljednjem broju smo bili javili, da je uskršnji broj bio zaplijenjen, pa ga tako ni mnogi saradnici nisu dobili. Radi tih saradnika, u prvom redu, koji su objavili svoje članke, donosimo sadržaj uskršnjeg broja, koji je bio i kvalitativno i kvantitativno na dostoinoj visini.

1) Joško Žiberna: Naša vas v Julijski Krajini.

2) Janko Samec: Molitev za Istro, Tiljen s Krša, Kras, Pismo na Primorsko (pjesme).

3) Lavo Čermelj: Talijanska kolonizacija Julijske Krajine.

4) 5% državno posojilo in naš kmet.

5) Dr. Engelbert Besednjak: Vjera i materinski jezik.

6) Rikard Katalinić-Jeretov: Riva degli Schiavoni. Istarsko selo (pjesme).

7) Mate Balota: Ca je pusta Londra.

8) Mate Balota: Muka Božja (pjesma).

9) Janko Samec: Domotožje (pjesma).

10) Smoljanac: Dliskoraš z Maton Baloton.

11) Sa-Je: Kulturni pregled za I. 1936.

12) Mate Balota: U zori na Oceanu.

13) Trnoplesar: Kako je postal Čepičko jezero.

14) Cyril Kosmač: 15. marec 1937.

15) Janko Samec: In memoriam (pjesma).

16) Drago Gervais: Nasadiše li nas, nasadiše.

17) Jože Krapš: Štucinkino vstanjanje.

18) Josip Nanoški: Spomin na izgubljeni dom.

19) Mara Sindik-Kaliterna: Moj Vrbnički (pjesma).

20) Milan: Poslednji spev (pjesma Loizu Bratužu).

21) Fašizem in manjine.

22) Za-Ha: Fašizam i nauka.

23) Z. J. — Tekma v smrt ali življenje.

24) Domovini.

25) Petar Pičić: Važniji članci u Istri.

26) d. f.: Naša emigracija i Imperijalistička politika je skupa.

27) Grakalić Ladislav: Pismo materi za Vazan (pjesma).

28) Percan Josip: Brimarica (pjesma).

29) Ivan Bostjančić: Vazan (pjesma).

30) Radošević Stanko: Martin Stipančić.

31) Ivanka F.: Odlazak iz zavičaja.

32) Omladina u omladinskim sekocijama.

33) L. C.: O prevratni dobi na Primorskem.

HOČE LI ENRICO MIZZI SA MALTE PRIMITI POZIV JUŽNOTIROLACA?

U posljednjem broju glasila Južnotirolaca »Südtiroler Heimat«, koji izlazi u Dansig, izlamo protest kojega je objavio vodja malteških Talijana u »Volonta d'Italia« protiv Englesa. (Mi smo o tom protestu pisali.) U tom protestu se oštiro napada englesku upravu na Malti zbog bezobzirnog uništavanja talijanske kulture i jezika. Mizzi kaže da usprkos nesnosnog političkog ropsstva Talijana na Malti, Englez neće nikada uspijeti da izmijene talijanski značaj otoka. Mizzi naročito naglašuje da Italija nema samo dužnost, već da ima i svelo pravo, da brani svuda Talijane kada su ovi u opasnosti da im se uništi jezik i kultura.

»Südtiroler Heimat« nadovezuje na taj protest svoj poziv gospodinu Mizziju. Poželite ga da posjeti Južni Tirol, gdje će se ovjedociti kako je neko drugi, ne samo Englez, uništava drugim narodima kulturu i jezik. List kaže, da bi se Mizzi mogao tada uvjeriti kako je položaj Talijana na Malti pravi raj, ako ga se usporedi sa položajem Njemačaca u Južnom Tirolu. Samo se »Südtiroler Heimat« boji da Mizzijevi sunarodnici nisu više sposobni za logičko i kritičko prosudjivanje.

34) Prva istarska zadruga.

35) Ivan Bostjančić: Predvečernje čežnje.

36) Miroslav Savić: Vo vremia ono...

37) P. P.: Promjene prezimena u 1936. god.

38) P. P.: Polom fašistične demografične politike.

39) Diktatorji in diktature.

40) Fašizam i selo.

41) Milko S.: Naša emigracija — Socijalno vprašanje.

42) Anec: Naša emigracija — Čišćenje.

Vilesti, kultura, »Naša Sloga«, humor.

slike, karikature itd.

Eto, to je sadržaj!

Slaba utjeha!

*

Mnogi saradnici zaboravljaju na novonastalu situaciju, da nam šalju članke, koje sada ne možemo objaviti. Molimo ih da prizdom pisanja imaju u vidu nove okolnosti.

Ovime ujedno i obavještavamo (da zaštemimo poštanske marke) neke saradnike, kojih prilozi nisu mogli biti štampani.

Molimo da se to ima u vidu.

JURINA I FRANINA

Franina: Znaš zrman, ki me je pita za te? Nikad ne biš ugana. Jedan štut čovik.

Jurina: Da ni Medulinac?

Franina: Po unega blaženučega, bi bila reka starci Ciliga, kako mi ti to vadis beside z ust. Jušto Medulinac. Ma te je lipa drica, znaš. Je reka da niš nji razumija ud unega ca si ti zadnji put povida za škulju udaka, za brata i os i sve une druge storije. I je reka da bi uni Jović mora udilati jeno novo kolo za te, zašto da nikoliko u tvojoj glavi gre sada strambo.

Jurina: Štuti ljudi ti Medulinici. Odkad su počeli dobijati marku štelu u aršinalu, još u una stara vrimena, ki

14 aprila 1887. God. XVIII

NAŠA SLOGA

Doučni gospodarski i politički list

Pred 50 godina

Obćinari buzetski!

Već je skoro dvadeset godina odakd ste udruženi u jednu obćinu, buzetsku.

Sve to vrijeđe upravljali su obćinom, vašim dobrom i imelkom, vašimi trudi i žujevi, ljudi, koji nisu vašeg roda ni poroda, vašeg porekla ni vašeg naroda, vaše krvni vašeg jezika, vašeg čuđenja ni vaše misljenja.

U to vrijeđe obćinska dobra su se raztepla, obćina se zadužila na tisuće i tisuće, obćinske glavnice zaplenili su vjerovnici...

Nedajte se ničim ni od koga prevareti — bili ste već često prevareni. Ne vjerujte obećanjem onih, koji su vam već stot put obećivali i nikad svoja obećanja izpunili.

Jurina i Franina

Franina: Va Marčane da imaju jeneva pitura, ki ima jako finu glavu.

Jurina: Ja, da nima tovarska ušesa.

Kastavsko delavsko društvo

Mnoga li se je teška bura i oluja ovih godinica oborila na tužnu Istru, nastojeći i ono naše korenike sunovratiti u bezdan i zaborav, iztisnuti ju tako preko našeg horizonta. Nu hvala providnosti božjoj, i našim pobornikom, koji nesustezući se niti pred trudom, niti požrtvovnošću, stadože tražili ono što nas po božjem pravu ide. Pa pošto je i sama narav mačuhinski postupala sa istarskim Hrvatom, baciv ga u ovaj krug i guduru, s druge strane nastoje eto i naši narodni protivnici, da mu i onu iskru doljujubljiva izkorijena i ugasnu, koja mu jošte u gradijutu tinja. Nu pošto se do slobode i napredka naroda dolazi jedino prosvjetom, stoga i kastavski radnik uvidio, da nije on samo jedinica, no čovjek tielom i dušom ravan onomu, što brijege probudio i zakonskovo — trgnuo se iza sna, nastojeći si ustanoviti takvo društvo, koje bude zastupalo radničke interese.

JEROMONAH GORAZD DEKLEVA DIPLOMIRAO

Zagrebački »Obzor« donosi:

Beograd, 10 aprila. Na beogradskom srpsko-pravoslavnom bogoslovnom fakultetu diplomirao je Jeromonah Gorazd Dekleva, rodom iz Ilirske Bistice u Italiji. To je prvi Slovenc, koji je stupio u srpsko-pravoslavne svećenike i diplomirao na srpsko-pravoslavnom bogoslovnom fakultetu. On je za vrijeme studiranja na fakultetu proizveden za srpsko-pravoslavneg jeromonaha. Novi jeromonah preveo je srpsko-pravoslavne knjige na slovenski za širenje pravoslavlja medju Slovencima. Medju ovim knjigama je »Prvi molitvenik za pravoslavne Slovence«, koji je previđoc posvetio uspomeni blagopokojnog Kralja mučenika Aleksandra. Jeromonah Dekleva, kako javljaju beogradske novine, bit će sad poslan u Sloveniju, da tam dojde medju Slovencima, koji su prešli na srpsko-pravoslavnu vjeru.

† JOŽE BOŠTJANČIĆ

V Smrjah pri Premu je umrl Jože Boštjančić v visoki starosti 85 let. Najmu bo lahka domaća zemlja.

ALBIN PREPELUH

O PREVRATNI DOBI NA PRIMORSKEM

V svojem daljem spisu pod naslovom »Pripombe k naši prevarati dobi« prinaša »Sobobnost« že dali časa zanimiv opis te dobe iz peresa Albina Prepeluhu. Ker imamo o tem važnem dogodku še primeroma zelo malo spominov in prikazov nam je ta Prepeluhov sestavek še posebno dragocen. Pisan je živilno in razčlenja zelo jasno vse dogodke, kljub temu, da se seveda čovek pri takih spominih ne more otresti subjektivnosti. Iz njegovega spisa hočemo na kratko podati glavno o dogodkih v tem času in sicer na Primorsku.

Ko govorí o primorských Slovencích ima pred očmi predvsem bivše primorske dežele, t. j. Goriško, Trst z okolicou in Istru. V Istri, pravi, da so Slovenci in Hrvati nastopali politično in gospodarsko skupno, kar potrjuje njihov skupni nastop in delo v istrskem deželnem zboru. Nacijonalno orientirano slovensko-hrvatsko ljudstvo je imelo na Primorsku 4 politične stranke: narodno-napredno ali liberalno stranko na Gorišku, slovensko klerikalno stranko na Gorišku, ter politično društvo »Edinost«, ki je imelo slovensko politično vodstvo v rokah v Trstu, v »katerem pa so se zdrževali Slovenci naprednega in konservativnega mišljenja brez ozira na svoja medsebojna socialna in ekonomska nasprotstva«.

Na Gorišku se je vodil med obema strankama oster politični in osebni boji. Obe stranki pa sta bili v bistvu napram socialnim in gospodarskim problemom enako konservativni in nesodobni, kar je tik pred vojno rodilo močno agrarno gibanje, ki je tudi pri volitvah doseglo znaten uspeh,

VELIKI USPJEH BALOTINIH I MATETIĆEVIH „ROŽENICA“ U HRV. GLAZBENOM ZAVODU

Još jedan muzički uspjeh Ivana Matetića-Ronjovega

Kao što smo bili već objavili, »Lisinski« je 13. o. m. održao svoj prvi vokalni koncert ove sezone u dvorani Hrvatskog glazbenog zavoda u Zagrebu. Na programu su bile i »Roženice« Mate Balote, koje je komponirao Ivan Matetić-Ronjov.

Ta izvedba je bila velik uspjeh. U prvom redu uspjeh našeg kompozitora Ivana Matetića-Ronjovega, uspjeh Mate Balote — a što je najvažnije — uspjeh Istre. Ni jednom auktoru nije te večeri dupkom krata dvorana Hrv. glazbenog zavoda toliko aplaudirala koliko Matetić-Ronjovemu iako su ostali auktori (Odak, Pozajić, Spoljar) u neku ruku miljenici zagrebačke publike, a naročito one »Lisinskoga«. (Pozajić je ujedno i zborovodja »Lisinskoga«).

Izvedbi je prisustvovao i Mate Balota. Muzički kritičar zagrebačkih »Novosti« piše o izvedbi »Roženica«:

»Kompozicija stavlja velike zahtjeve na izvadjače u pogledu intonacije i izdržljivosti (kod Špoljara).«

Još u većoj mjeri važi to za »Roženice« Ivana Matetića-Ronjova, tog neumornog istraživača i poznavaca istarske pučke povijevke. Koliko je duboko proniknuo u bit i sadržaj njezin, saživio se s njom, koliko je prožeto njegovo stvaranje duhom i specifičnim izražajem njenim, a koliko je srasao sa svojom istarskom rodnom grudom u kojoj je ukorijenjeno sve njegova osjećanje pokazala je njegova najnovija kompozicija »Roženice« (— »sopile« istarski pučki instrumenat). Živo, s lakim privukom humora, gotovo realistički prikazuje njihovo sviranje, oponaša istarske karakteristike pjevanja na slogove. A onda unosi u ovu pjesmu neki melankolični ton, koji poprima uzvišeni karakter, kad u bolnom čežnju na svom ispačenom domajom, između pjevanja ostalih glasova, u patetičnoj recitaciji snažno odzvanjanju riječi bariton-solisti, »kroza nje govor glasi naši starci od davne davnine... glasi crlene zemlje i krasa, glasi domovine«.

Slušajući tu osebujnu kompoziciju, koja je i sa čisto muzičkog gledišta naročito interesantna i s obzirom na njenu ritmičku melodiju i harmonijsku strukturu te obzirom na uhu, neobično naučenom na umjetnu muziku, vodjenje dionica, uvijek je tu osjećaj, da sve teče prirodno, neusiljeno, da nije ništa umjetno iskonstruirano, nego sve iskreno proživljeno i proosećljano. Matetić je topao u svom izražaju i onda, kad mu je slog naoko tvrd, kad nam se harmonija i melodija uslijed ovog zasebnog vodjenja dionica, uvjetovanog karakterom muzike, čini opora. Usprkos trajanju od dvadeset minuta ta kompozicija zna da uzdrži živim naš interes, u svakom taktu ona nas privlači i podiže, njen utisak je neposredan i snažan. Ona je i naišla na zasluzeno priznanje publike, te izazvala pravu buru oduševljenja. *

Donosimo za naše čitatelje koji se zanimaju glazbom, a naročito našim istarskim melodijama, neke informacije o roženicama i istarskoj ljestvici.

Roženice. — Tako zovu u južnoj Istri narodni instrumenat, poznat u ostalim krajevinama te zemlje pod imenom sopile ili sopele. Po boji zvuka roženice spadaju u red oboe odnosno engl. roga. U sopele »so-

pu« redovito dva »sopca« (velike i male sopele). Muzika, koju na njima izvode, sazdana je na istarskoj ljestvici.

O istarskoj ljestvici. — U Istri imade dva tipa pučke muzike. Prvi tip (A) dade se vjerno zabilježiti prema shvaćanju današnje temperovane ugodbe, dok je kod drugog (B) ta mogućnost isključena, jer su radi o pratskonskoj naturalističkoj muzici. Takve muzike ima u nas i drugdje — čak i na vratima samog Zagreba (Šestine, Bukovac, Otok, a da i ne govorimo o Turopolju, Kostajnici, Požegi, Bosni itd.).

Melodije pod A) pjevaju se po srednjoj Istri, a one pod B) u ostalim njenim dijelovima. Jedne se i druge redovito kreću u frigijskom, a ima ih i u dorskom načinu. Tip A) pretežniji je i stariji. Prva je karakteristika te muzike pjevanje u dva glasa i to u paralelnim tercama ili u njihovim obratila sekstama, koje se vole ispreplitati unisonima u primi odnosno oktavi. Pomaci u sekstama nastaju onda, kad pjeva muško i žensko zajedno. Od Učke prema unutrašnjosti Istre pjevaju u sekstama i sami muškarci (na tanku i debelo), dočim to s ove strane Učke nikada ne biva; kod ženskih da. Najugodnije doimlju se te sekste na narodnom glazbilu roženicama (sopela-ma).

Opseg istarske ljestvice uglavnom je vrlo skučen, ali tim nije rečeno, da je ta mošnja muzika neinteresantna, pogotovo kad se — uz ostale karakteristike — uzmu u obzir i njene ritmičke osobujnosti. Najveći je opseg ljestvice seksta, najmanji terca. Ta ljestvica siza bi dakle od »e« do »c« (tip A) odnosno do »ces« (B). Potpuna ljestvica tipa B) ovakva je: e, f, g, as, hes, ces. Pri frigijskom završetku nalazimo na još jedan ton (»dis«), koji pjeva krunjne grlo s odgovarajućim gornjim »f«. Za taj »dis« vele sopci, da je to ona luknjica na roženicama, kojom si oni — »pomažu«. Sve istarske melodije gravitiraju ka stereotipnom frigijskom završetku »f« — »e«, da se tu smire na otegnutom finalnom unisonu, tako dobro poznatom iz ruske narodne muzike.

Autor kompozicije »Roženice« Ivan Matetić-Ronjov pisao je opširnije o ovoj našoj doista najautohtonijoj muzici u »Sv. Ceciliiji« (god. 1925 i 1926), te je u neku ruku i autorom same istarske ljestvice.

PJESME ANTE DUKIĆA NA UKRAJINSKOM

Pjesme Ante Dukića, koje su lani bile objavljene u Americi, u ukrajinskom dnevniku »Svoboda« u Jersey City, išlaše su takoder u Evropi, i to u literarno-naučnom mjeseca »Samostojna dumka« u černovicama pjesma »Zavjet«, a u književnom tjedniku »Obrijie« u Lavovu pjesme »Pusta njiva« i »Hram«, sve u prijevodu ukrajinskog pjesnika Vitalija Petrovskoga.

ISTARSKE NARODNE PJESME

Jugoslovenska Matica u Zagrebu ima na skladu još tridesetak komada »Istarskih narodnih pjesama«, koje su štampane 1924 god. u Opatiji, a u nakladi »Istarske književne zadruge«. U knjizi ima 419 istarskih narodnih pjesama.

Knjiga stoji 20 dinara, a ko pošalje taj iznos Jugosl. Matici u Zagrebu na čekovni broj P. S. 33.779, dobiva knjigu franko.

odv. dr. Josip Ferfolja, ki se je pečal zlasti z delavsko kulturno organizacijo — (»Ljudski oder«).

Prepeluh pravi, da je bila med vojno politična orijentacija narodnjakov precej nejasna. Narodna stranka je bila namreč na strani centralnih velesil. Verovali so v zmagu Avstrije ter misili, da je prišel njihov čas. Večiko pa je bilo razočaranje, ko je stopila Italija v vojno in ko so zvedeli za »londonški pakt«, katerega je podpisala tudi ruski zunajni minister. Ta negotovost je trajala vse do majske deklaracije. Majša slovenska inteligencija pa se je opredelila vse za antanto, o kateri so smatrali, da ima za cilj osvoboditev malih narodov. Od starejših tržaških inteligenčev je edini dr. Gustav Gregorin odpotoval tajno v inozemstvo in v okviru jugoslovenske propagande v antantinskih deželah zastopal tržaške Slovence. S svojimi bivšimi političnimi tovariši pa ni imel stikov.

Nastopi konec vojne, ki je našel močno nepoučeno o mednarodnem položaju tako narodne voditelje, kakor mnoge socialistične italijanske voditelje v Trstu, ki so na pr. ostali do zadnjega avstrijsko orientirani. Tudi slovenski socialisti niso bili enotni. Izviralo je to še izpred vojne, ko je bilo središče tega gibanja v Ljubljani in so sledile še pozneje na zahtevo primorskih delavskih organizacij prenesli v Trst, če da Ljubljana s svojim malomeščanstvom ni primerna za sedež delavskega političnega vodstva. Vodstvo se je preneslo končno v Trst, kjer je bilo takoj obsojeno na politično smrt.

V nadaljnem se dotika pisec razmerja med italijanskim in slovenskim socialističnem gibanjem pred vojno in pravi: »Starejši člani stranke so bili vzgojeni politično internacionalno in so smatrali kot glavno socialno in gospo-

SOPITE SOPILE

Sopite sopile, petak i sobotu, zatancanje vile za našeg Balota.

Sred črne ravnice punе bilog kruha još mu roženice sume kolo uha.

Ca ē nami tango
Ca ē nami polka
kad previše naglo
tanca nan divojka.

Z nogami prebire,
z bila grla piva
sreca nan se šire,
sa ozvanja riva.

Ca ē nan veruge
valci i kvadrile
dok nas piju tuge
dok nas more brige!

Paris

Kunpar Anton Puntar
iz izule vejske

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

OBČNI ZBOR »SOČE« V MURSKI SOBOTI

Murska Soba, dne 20. 3. 1937. — Dne 7. marca t. l. ob 20 ur je vršl občni zbor »Soče« pri g. Benčiku, ki je bil izredno dobro obiskan. Predsednik je otvoril zborovnje, pozdravil navzoče zastopnike društva ter precjal brzjavno pozdrave društva Jadran, Nanosa in Soče matice v Ljubljani.

Po pozdravu je sledila komemoracija vsem žrtvam v minulem letu, zlasti še mlademu Bratu Lojzetu iz Podgorje. Po soglasnem odobrenju zapisnika lanskega zborna so poročali odgovorniki o delovanju v minulem letu. Ceprav »Soča« emigrantska edinica na nejsevernejši meji naše domovine, je vendar lahko ponosna na delovanje v minulem letu, katerega se je razdelilo v dva dela: v socijalni in kulturni. Vec kot Din 3000 je razdelila potujočim in brezobesnem emigrantom, ki so iskali pri njej pomoč. Razenega je priredila tudi nabiralno akcijo, ki je dobro uspela. Važno je bilo tudi delo v modri kolonisti.

Ob prički koncerta Jadran iz Maribora je »Soča« ob izrednem uspehu triumfirala. Moralni in gmotni efekt je bil na višku. Dne 6. novembra je priredila »Soča« proslavo Simona Gregorčiča sodelovanjem vseh narodnih sil v Murski Soboti. Ta večer je bil izmed najlepših v Murski Soboti. Z govorom, meračnim zborom, Jadranom in mlađinskim orkestrom tom. Laha, je pokazala »Soča« kaj premore združeno, nepotično delo v prospehu naroda. — Z bližnjimi bratški društvu je bila »Soča« v tem vremenu, kar je pokazala proslava v Petičevih, zbirka v Fomovcu, koncert Jadranu in občni zbor Nanosa. Članstvo je bilo 84, vendar nekateri nepriznajoči pojavljujejo na dolžnosti. Ob sklepu se je predsednik Narodne Obiske oglašal v besedi in pozvali društvo na delovanje. Na njegov predlog je bil v vzklikom izvoljen stari odbor. V spomin priravnega občnega zborna se je nabralo za fond »Istre« Din 120. — Seje bodo mesečne in se bo povabilo k tem tudi članstvo.

Socijalnom odsjeku »Istre« u Zagrebu

Brun